

BRUSSELS PHILHARMONIC

NL

MOZART & HAYDN

Elisabeth Leonskaja in the middle of a pleasant
but important conversation with Mozart

BRUSSELS PHILHARMONIC PRESENTS AN ATELIER PRODUCTION

CONDUCTOR **KAZUSHI ONO**

PIANO **ELISABETH LEONSKAJA** CONCERTMASTER **OTTO DEROLEZ**

JOSEPH HAYDN SYMPHONY NO. 96 IN D MAJOR "MIRACLE"

W. A. MOZART PIANO CONCERTO NO. 9 IN E-FLAT MAJOR "JEUNE HOMME"

JOSEPH HAYDN SYMPHONY NO. 102 IN B-FLAT MAJOR

SAT
10.12

FLAGEY
BRUSSELS

**“ZOIETS HEBBEN WE NOG
NOOIT GEHOORD, GEEN
STERVELING HEEFT OOI
ZOIETS GEPRODUCEERD!”**

CHARLES BURNEY OVER DE LONDENSE SYMFONIEËN VAN HAYDN

PROGRAMMA

Brussels Philharmonic
Kazushi Ono, dirigent
Elisabeth Leonskaja, piano

Joseph Haydn

Symfonie nr. 96 in D, Hob. I:96, “The Miracle” (1791)

- I. Adagio - Allegro
- II. Andante
- III. Menuet: Allegretto
- IV. Vivace

Wolfgang Amadeus Mozart

Pianoconcerto nr. 9 in Es, K. 271, “Jeunehomme” (1777)

- I. Allegro
- II. Andantino
- III. Rondo: Presto

— pauze —

Joseph Haydn

Symfonie nr. 102 in D, Hob. I:102 (1794)

- I. Largo - Vivace
- II. Adagio
- III. Menuet: Allegro
- IV. Presto

dirigent
Kazushi Ono, muziekdirecteur

solist
Elisabeth Leonskaja, piano

MUSICI BRUSSELS PHILHARMONIC

concertmeester
Otto Derolez

eerste viool
Bart Lemmens ⁽¹⁾
Olivia Bergeot, Annelies Broeckhoven,
Cristina Constantinescu, Fasli Kamberi,
Justine Rigutto, Kristina Rimkeviciute,
Elizaveta Rybentseva, Anton Skakun,
Alissa Vaitsner, Gillis Veldeman

tweede viool
Mari Hagiwara ⁽¹⁾
Samuel Nemtanu ⁽¹⁾
Alexis Delporte,
Francisco Dourthé Orrego,
Aline Janeczek, Mireille Kovac,
Eléonore Malaboeuf, Sayoko Mundy,
Naoko Ogura, Eline Pauwels,
Julien Poli, Stefanie Van Backlé

altviool
Mihai Cocea ⁽¹⁾
Griet François ⁽²⁾
Philippe Allard, Hélène Koerver,
Amalija Kokeza,
Agnieszka Kosakowska,
Stephan Uelpenich, Patricia Van Reusel

cello
Kristaps Bergs ⁽¹⁾
Karel Steylaerts ⁽¹⁾
Kirsten Andersen, Barbara Gerarts,
Julius Himmler, Emmanuel Tondus

contrabas
Jan Buysschaert ⁽¹⁾
Luzia Correia Rendeiro Vieira,
Daniele Giampaolo

fluit
Wouter Van den Eynde ⁽¹⁾
Sarah Miller

hobo
Maarten Wijnen ⁽¹⁾
Jonas Schoups

fagot
Karsten Przybyl ⁽¹⁾
Alexander Kuksa

hoorn
Hans van der Zanden ⁽¹⁾
Luc van den Hove

trompet
William Castaldi ⁽¹⁾
Rik Ghesquière

pauken
Titus Franken ⁽¹⁾

⁽¹⁾aanvoerder

⁽²⁾solist

WELKOM

Van Haydn staan twee Londense symfonieën op het programma uit een reeks van twaalf symfonieën die hij schreef naar aanleiding van zijn bezoeken aan Londen tussen 1791 en 1795. Het was waarschijnlijk tijdens de première van Symfonie nr. 102 dat er een kroonluchter van het plafond viel, waarbij als door een wonder niemand geraakt werd. Maar door een vergissing is dit ongelukje toegeschreven aan de uitvoering van Symfonie nr. 96, waardoor die symfonie de bijnaam "Miracle" kreeg. Beide werken zijn niet alleen door deze anekdote met elkaar verbonden, maar ook door hun ultieme artistieke kwaliteit - de London symfonieën belichamen de climax van Haydns orkestrale output.

Mozart schreef het Pianoconcert nr. 9 in Es, vaak "Jeunehomme" genoemd, in 1777 ter ere van de getalenteerde pianiste Madame Jenamy. Het concerto vereist een vakkundige aanpak: de galante stijl, met zingende melodieën en andere eenvoudig lijkende finesses legt elke zwakte van techniek of gevoeligheid van de pianist bloot. Grande dame Elisabeth Leonskaja brengt dit concerto volgens Bachtrack "alsof ze in een aangename maar ernstige conversatie is met noten, het publiek, het orkest - en zelfs Mozart."

TOELICHTING

Mozart en Haydn, dat is als terugkeren naar de bron van de symfonie. Niet naar het absolute ontspruiten, wel naar de eerste vaandeldragers: veelschrijvers die met hun toewijding en hun innovatieve ideeën het genre tot een van de belangrijkste stromen in de klassieke muziek gemaakt hebben. Tegelijkertijd is dit programma er ook een van naamsverwarring en van historische onduidelijkheid. Een eeuwenlange zoektocht naar de mysterieuze, titulaire "Jeunehomme" van Mozarts Negende Pianoconcerto die pas in 2004 voltooid is; een vraagstuk over de miraculeuze gebeurtenissen tijdens de première Haydns Symfonie nr. 96... of was dat nu toch tijdens Symfonie nr. 102?

'EN DUS MOEST IK WEL ORIGINEEL WORDEN'

Het traditionele beeld dat we van Joseph Haydn hebben, is dat van een vroom man, goed gehumeurd, begaan met anderen. De zogenaamde "Papa Haydn". Maar wanneer hij in 1791 aankomt in Londen is de componist vooral een mondaine wereldburger. Het Verlichtingsideaal van een honnête homme die het met zijn goedlachse oprechtheid, vlothed en creatieve genie tot in de allerhoogste kringen heeft geschopt.

Zijn beginweken in de Britse hoofdstad, op dat moment de meest bruisende metropool ter wereld, zijn hectisch en vol plaisanterieën. Dertig jaar carrière bij de Oostenrijkse adel, als kapelmeester aan het

Esterházy-hof, had Haydns muziek over heel Europa verspreid. Bij leven was hij al de meest populaire componist van zijn tijd. In Londen is hij dan ook niet minder dan een superster. De kranten berichten dagenlang over zijn aankomst, iedereen wil met hem uit eten. Haydn moet zichzelf intomen om niet voortdurend op stap te gaan. "Iedereen wil me kennen (...) maar ik moet aan mijn gezondheid en mijn werk denken. Bezoek ontvang ik pas vanaf twee uur in de namiddag," schrijft hij in een brief.

Op aanvuren van de concertpromotor Johann Peter Salomon had Haydn het Hongaarse hof na het overlijden van prins Nikolaus in 1790 verlaten. De componist was met Salomon overeengekomen nieuwe werken te schrijven voor het muziekseizoen van 1791: zes symfonieën, een opera en twintig niet gedefinieerde kleinere composities. Enkele jaren later zou nog een tweede cyclus van zes symfonieën volgen.

Met deze twaalf stukken breekt Haydn het genre resoluut uit zijn traditionele kader, al kan je daarbij moeilijk spreken van een radicale breuk. Wat Haydn vaak doet is geleidelijk verdiepen, zijn eigen verleden in vraag stellen en daarna steeds een stapje verder gaan. Symfonie nr. 96 kijkt bijvoorbeeld nog over de schouder naar de Parijse cyclus die hij enkele jaren eerder (1785-1786) gecomponeerd had. Toen had Haydn het begin- en slotdeel van

zijn werken aanzienlijk langer gemaakt. In de eerste Londense cyclus borduurt hij voort op die vernieuwing, maar gebruikt binnen die uitvergroete vorm veel originelere thema's, dynamische extremen en stilistische spitsvondigheden.

De tweede cyclus, waar ook Symfonie nr. 102 deel van uitmaakt, is het summum van Haydns symfonisch componeren. Na de Parijse vormvernieuwingen en de thematische nouveautés, ging hij in 1775 op zoek naar nieuwe klanksferen. Hij voegt extra instrumenten toe aan het orkest, moduleert gedurfder dan ooit tevoren. Heel typisch is daarbij hoe Haydn de traditionele vorm manipuleert om die nieuwe instrumenten erin te verwerken. Zo herhaalt hij de opening van het adagio van Symfonie nr. 102 een tweede keer om op die manier het melodieuze thema van de strijkers naar de kopers door te kunnen geven.

Haydns Londense symfonieën zijn enorm experimenteel en getuigen van een drang naar grensverlegging die de componist typeert. "Und so musste ich original werden," zei Haydn op latere leeftijd aan zijn biograaf over zijn compositorische evolutie. Nergens is dat dogma duidelijker vervat dan in zijn Londense cycli. En ook het publiek was laaiend enthousiast over deze nieuwe muziek. "Zoiets hebben we nog nooit gehoord, geen sterveling heeft ooit zoiets geproduceerd," kopten de critici.

Zo succesvol waren de symfonieën,

dat ze zelfs een drama hebben kunnen verijdelen. Bij een van de concerten viel namelijk een luster van het plafond. Als bij wonder raakte niemand gewond omdat het publiek en masse naar voren was gelopen om Haydn te feliciteren met zijn compositie. Lange tijd werd gedacht dat dat voorval zich bij de première van zijn 96ste had voorgedaan, tegenwoordig lijkt de première van Symfonie nr. 102 waarschijnlijker. In afwachting van uitsluitend historisch bewijs krijgt u beide mirakels.

"JEUNEHOMME" OF JONGE VROUW?

Nauwelijks enkele jaren na Haydns Londense successen, componeert Mozart zijn Negende Pianoconcerto (1777). Zo vernieuwend de symfonieën geweest waren, zo vooruitstrevend was ook Mozarts symfonisch schrijven in het concerto.

In tegenstelling tot Haydn, die meer geleidelijk evolueerde, is het hier wel te verantwoorden om deze Negende als een breekpunt te zien. Daarbij spelen ook buitenmuzikale elementen mee: als jonge twintiger had Mozart net gebroken met zijn opdrachtgevers aan het Salzburgse hof; nauwelijks enkele maanden later zal hij in Parijs zijn moeder verliezen.

Toch is het vooral tekenend hoe in Mozarts Negende Pianoconcerto de eerste tekenen van een nieuwe componeerstijl vervat zitten. Het werk is opvallend groots aangepakt – zo is zijn Negende bijna tien minuten

langer dan het Achtste Pianoconcerto. Mozart speelt in zijn andantino-deel met de gangbare theorieën van de affectenleer, die bepalen hoe een componist met muziek gevoelens moest opwekken. Hij gebruikt virtueuze pianolijnen en maakt verrassende keuzes in de partij. De enorm vroege inzet van de solist in maat drie is vandaag doodnormaal (het gebeurt bijvoorbeeld ook in Rachmaninoffs Derde Pianoconcerto), toen was zo een snel binnenkomen ongehoord.

Daarnaast integreert Mozart, geïnspireerd door zijn eerdere rondreizen, steeds vaker wat couleur locale in zijn werken. Meestal gaat het om heel subtiele verwijzingen naar de toenmalige modes, om op die manier te scoren bij het plaatselijke publiek. Zo zei Mozarts zus Nannerl over een later werk (zijn Zevende Pianosonate) dat “iedereen kon zien dat het in Mannheim geschreven was.” Zijn vader verwoordt zijn mening over datzelfde stuk wat voorzichtiger als “in de Mannheim-stijl, maar niet in die mate dat je eigen talent wordt bedorven.” In het Negende Pianoconcerto haalt Mozart zijn ideeën uit de Franse Provence, en gebruikt hij een razende rigaudon-volksdans als thema voor het slotdeel.

Al deze vernieuwingen, maken dat het werk over het algemeen erg hoog aangeschreven staat. Tekenend in dat opzicht is het feit dat Mozart het stuk op latere leeftijd zelf meermaals opnieuw zou uitgevoerd hebben. Dat was in die tijd allerminst de

gewoonte. Ook critici en uitvoerders zijn erg lovend. Musicoloog Alfred Einstein noemde het “Mozarts Eroica”, pianist Alfred Brendel beschrijft het stuk als “een van de grootste wereldwonderen.”

Eén mysterie bleef eeuwenlang aan het werk kleven: wie is toch die geheimzinnige “Jeunehomme” aan wie het werk is opgedragen? Pas in 2004 kon musicoloog Michael Lorenz de waarheid achterhalen. Hij ontdekte dat de benaming niet meer dan een twintigste-eeuwse publiekslokker was. Een bewuste verbastering van wat er eigenlijk in de bronnen stond: Jenamy. Achter die naam schuilt niet de verwachte jongeman, wel de pianiste Louise Victoire Jenamy. De dochter van een befaamd choreograaf aan wie Mozart zijn werk opdroeg. Maar zelfs met het vraagstuk eindelijk beantwoord, blijft de geuzennaam “Jeunehomme” vaak aan het werk kleven. Na al die jaren nog steeds een verdomd goede promostunt.

Toelichting door Jasper Croonen

KAZUSHI ONO, MUZIEKDIRECTEUR

www.kazushiono.com

De muzikale persoonlijkheid van Kazushi Ono werd gevormd door een combinatie van de cultuur uit zijn geboorteland Japan, en de Europese invloeden die hij in zich opnam doorheen zijn studies en carrière. In zijn werk en projecten komen dan ook steeds elementen uit beide werelden naar boven.

Kazushi Ono studeerde in Europa bij Wolfgang Sawallisch, en werd voor het eerst opgemerkt in 1987 met een eerste prijs tijdens de Concorso Toscanini. Hij bekleedde daarna belangrijke functies bij het Zagreb Philharmonic Orchestra, de opera van Karlsruhe, De Munt, de Opéra National de Lyon en het Barcelona Symphony Orchestra. Als fervent fijnproever geniet Ono tijdens zijn projecten met gerenommeerde orkesten over de hele wereld evenveel van de lokale keukens als van de muziek.

Al vroeg in zijn carrière werd Ono chef-dirigent van het Japanse Tokyo Philharmonic Orchestra. Vandaag is hij muziekdirecteur van het Tokyo Metropolitan Symphony Orchestra (TMSO) en artistiek directeur van het New National Theatre Tokyo (NNTT). Daar komt vanaf seizoen 22-23 een nieuw en uitdagend project bij als muziekdirecteur bij Brussels Philharmonic. Zijn passie, fascinatie en nieuwsgierigheid sturen hem in

uiteenlopende richtingen, met als resultaat zowel standaard klassiekers als nieuwe muziek in zijn repertoire. Ono gaf overigens zelf ook opdrachten voor nieuwe composities, waaronder Hibiki van Mark-Anthony Turnage (goed voor een award van de Royal Philharmonic Society), Asters van Akira Nishimura en A Dream of Armageddon van Dai Fujikura. Bij het NNTT plaatste hij onder meer barokwerken, 20e-eeuwse composities en belcantomeesterwerken op het programma. Tijdens de lockdown in Tokyo bracht hij veel tijd door aan de piano en zong hij vooral opera's van Wagner.

Kazushi Ono is een vurige pleitbezorger van het belang van cultuur in ieders leven. Zo neemt hij bij het TMSO de leiding over het speciale SaLaD Music Festival, dat jonge kinderen en gezinnen aanmoedigt naar de concertzaal te trekken. In de eerste maanden van de pandemie leidde hij baanbrekend onderzoek naar de verspreiding van partikels en het gebruik van ventilatie, waardoor orkesten opnieuw veilig aan het werk konden.

In 2017 werd hij door de Franse minister van Cultuur, Françoise Nyssen, benoemd tot 'Officier de l'Ordre des Arts et des Lettres'. Eerder mocht hij in januari 2015 de prestigieuze Asahi Prize in ontvangst nemen voor zijn bijdrage aan de ontwikkeling en vooruitgang van de Japanse samenleving.

ELISABETH LEONSKAJA, PIANO

www.leonskaja.com

Reeds decennialang is Elisabeth Leonskaja een van de meest gevierde pianisten, die steeds trouw blijft aan zichzelf en aan haar muziek. Ze stapt daarmee in de voetsporen van eerdere grote Russische muzikanten vanuit het Sovjet-tijdperk zoals David Oistrakh, Emil Gilels en Sviatoslav Richter.

Leonskaja is geboren in Tbilisi, Georgië, in een Russische familie. Al op elfjarige leeftijd gaf ze haar eerste concerten. Haar uiteindelijke studies volmaakte ze aan het conservatorium van Moskou. Ze deelde het podium met orkesten zoals New York Philharmonic, Czech Philharmonic en Saint Paul Chamber Orchestra. Bekroningen van haar palmares omsluiten laureaatposities in de Enescu en Marguerite Long competitie, alsook in de Koningin Elisabethwedstrijd. Verder ontving ze prijzen zoals de Caeciliaprijs en de Diapason d'Or. In 2020 ontving ze tenslotte de International Classical Music (ICMA) Lifetime Achievement Award.

BRUSSELS PHILHARMONIC

www.brusselsphilharmonic.be

“De wereld heeft symfonische muziek nodig. En symfonische muziek heeft de wereld nodig.”

Dat is de overtuiging van Brussels Philharmonic. Als symfonisch orkest, opgericht in 1935 onder de vleugels van de Belgische openbare omroep, zit het in ons DNA om de symfonische wereld maximaal te ontsluiten. Door te vernieuwen met respect voor het waardevol verleden houden we symfonische muziek van gisteren, vandaag én morgen relevant en inspirerend - voor onszelf en de hele samenleving. Dat doen we vanuit de historische Studio 4 van Flagey in Brussel, samen met muziekdirecteur Kazushi Ono: hij deelt onze open en avontuurlijke geest en het rotsvaste geloof in de noodzakelijke kruisbestuiving tussen kunst, het leven en de maatschappij.

Met een werking die stevig verankerd is in thuisstad Brussel focust Brussels Philharmonic resoluut op 4 werkterreinen, die allemaal inzetten op het verbinden van mensen rondom symfonische muziek:

> Brussels Philharmonic Bucket List: onze eigenzinnige selectie uit het groot symfonisch repertoire, met werken die je volgens ons minstens één keer in je leven live in de concertzaal gehoord moet hebben.

> Brussels Philharmonic Atelier: terug naar de oorsprong van symfonische muziek, de kunst van het musiceren in kleinere formatie. We vertragen en werken in de diepte, met extra aandacht voor het delicate detail.

> Brussels Philharmonic Lab: een plek waar muziek van vandaag de hoofdrol krijgt, onderzocht en getest wordt, of blootgesteld aan andere kunsten of uitvoeringsvormen. Een radicale keuze voor experiment en toekomst met gastdirigent Ilan Volkov.

> film & festival: als voormalig omroeporkest zit de liefde voor filmmuziek diep in ons. Daarnaast delen we onze goesting, kennis en expertise graag met partners en festivals.

Onder, rondom en doorheen de vele concertproducties loopt als rode draad EXPLORE: een veelheid aan uiteenlopende verbindende initiatieven die uitnodigen om te ontdekken, te verdiepen, te verwonderen, te delen, te connecteren. Via onder meer ontmoetingen, podcasts, kamermuziek, wandelingen, educatieve fiches en workshops, nabesprekingen, toeleidingen op maat, digitale initiatieven en zoveel meer komt Brussels Philharmonic naar jou. Dankzij de jeugdorkestenwerking krijgen jonge musici bovendien de kans om zelf aan de slag te gaan: van amateurniveau bij Brussels Young Philharmonic (BOENK!) tot pre-professioneel bij Youth Orchestra Flanders.

De visie van muziekdirecteur Kazushi Ono, een ervaren dirigent wiens uitstraling continenten, culturen en genres overstijgt, heeft vele raakvlakken met die van het orkest: de authenticiteit waarmee het grote repertoire levend gehouden wordt, de permanente zoektocht naar innovatie en evolutie, het engagement om muziek van vandaag en morgen een centrale plek te geven, de passie om de liefde voor symfonische muziek breed en genereus te delen.

Dat delen gebeurt in de eerste plaats in thuishaven Flagey, waar het orkest repeteert, concerteert en de deuren van zijn werking open gooit, en op de grote podia en festivals in Vlaanderen. De internationale uitstraling toont zich in de opgebouwde reputatie voor het opnemen van soundtracks (waaronder de Oscar-winnende muziek voor 'The Artist'), de vele succesvolle opnames voor labels waaronder Deutsche Grammophon, en de ambitieuze projecten op gerenommeerde podia wereldwijd (Carnegie Hall New York, Philharmonie de Paris, Musikverein Wien, Grosses Festspielhaus Salzburg, Cadogan Hall London).

Brussels Philharmonic is een instelling van de Vlaamse Gemeenschap.

BRUSSELSPHILHARMONIC

WWW.BRUSSELSPHILHARMONIC.BE

Vlaanderen
vrijheidsgewort

flagey

MET DANK AAN DE BELGISCHE TAX SHELTER & BESIDE TAX SHELTER